

مقایسه سطوح سواد اطلاعاتی کارآموزان آموزشگاههای آزاد فنی و حرفه ای شهر

ایلام بر اساس استاندارد ACRL

فرشته مهدیه¹

رونک عالی پور²

چکیده

پژوهش حاضر به منظور بررسی سواد اطلاعاتی کارآموزان آموزشگاههای آزاد وابسته به مراکز فنی و حرفه ای شهر ایلام بر اساس استاندارد ACRL صورت گرفته است. مطالعه به روش توصیفی - پیمایشی انجام شد. جامعه آماری شامل کلیه کارآموزان حوزه تحصیلی نقشه کشی آموزشگاههای آزاد وابسته به سازمان فنی و حرفه ای شهر ایلام در سالهای 91 و 92 به تعداد 417 نفر بودند. تعداد 184 نفر به صورت خوشه ای و تصادفی به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته سواد اطلاعاتی بر اساس استاندارد ACRL استفاده گردید. روایی پرسشنامه توسط شش نفر از متخصصین کامپیوتر تأیید شد و پایایی پرسشنامه نیز توسط آلفای کرونباخ 84٪ محاسبه گردید. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از روش های آماری تحلیل واریانس و آزمون t استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین سواد اطلاعاتی کارآموزان سال 92 در پنج استاندارد مورد بررسی، راهبردهای جستجوی اطلاعات، استفاده از منابع اینترنتی، مکان یابی و دست یابی به اطلاعات، ترکیب اطلاعات جدید با دانسته های قبلی، ارزیابی فرآیند جستجو در رابطه با رفع نیازهای اطلاعاتی، تفاوت معنی دار وجود نداشت. اما این تفاوت در استانداردهای مکان یابی و دست یابی به اطلاعات، و ترکیب اطلاعات جدید با دانسته های قبلی، در مورد سواد اطلاعاتی کارآموزان سال 91 از نظر آماری معنی دار شناخته شد. همچنین یافته ها نشان داد تفاوت سواد اطلاعاتی بین کارآموزان سالهای 91 و 92 در پنج استاندارد مورد مطالعه راهبردهای جستجوی اطلاعات، استفاده از منابع اینترنتی، مکان یابی و دست یابی به اطلاعات، ترکیب اطلاعات جدید با دانسته های قبلی، ارزیابی فرآیند جستجو در رابطه با رفع نیازهای اطلاعاتی، از نظر آماری معنی دار بود. پس می توان گفت آموزش غیر رسمی در آموزشگاههای آزاد، بر افزایش سطح سواد اطلاعاتی کارآموزان تأثیر داشته است.

کلید واژگان: سواد اطلاعاتی، آموزشگاههای آزاد، فنی و حرفه ای، استاندارد ACRL

Levels of information literacy in free school students in Ilam provinces according to ACRL standard

Fereshte mahdieh¹

Ronak alipour²

Abstract:

This study aimed to assess to information literacy centers related to free school students of Ilam based on the ACRL standards. The study was a descriptive survey. The population consisted of all students in educational field mapping free schools affiliated with vocational Ilam between 91 and 92 to 417 people. 184 people in the sample were selected by random cluster. Data from the questionnaires were ACRL information literacy standards. Explained by six experts to verify its validity and reliability of computers by 84%, Cronbach's alpha was calculated. To analyze the data, analysis of variance and T test were used. information, there was no significant difference.

But the difference in location standard and access to information, and combining new information with previous knowledge, the information literacy of 91 trainees were found to be statistically significant. meet the information

1- کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی و مدرس دانشگاه، خیابان چالسر- اداره کل فنی و حرفه ای استان ایلام، همراه: 09117892440، ایمیل: mahdieh.fereshteh@yahoo.com

2- کارشناس ارشد مدیریت اجرایی و مدرس دانشگاه، ایلام- خیابان چالسر- اداره کل فنی و حرفه ای استان ایلام، همراه: 09181435955، ایمیل: ronakalipour@gmail.com

needs of statistically significant. So we can say Non-formal education in free schools for trainees will have a significant effect on increasing the level of information literacy.

Keywords: information literacy, free schools, vocational, ACRL standards

مقدمه

شرط بقاء در هر شرایطی، نیازمند پاره‌ای توانمندی‌ها و قابلیت‌هاست و سواد خاص خود را طلب می‌کند، در مجموع سواد مفهومی است که طیف متنوعی از معانی را در بر می‌گیرد و قدمتی بسیار طولانی دارد. از جمله انواع سواد می‌توان به سواد تجارت، سواد رایانه‌ای، سواد تندرستی، سواد رسانه‌ای، سواد متنی، سواد شمارشی و در نهایت سواد اطلاعاتی اشاره کرد (دیانی، 1382).

در سال 1775 ساموئل جانسون بر این باور بود که دانش بر دو نوع است: الف) ما یک موضوع را می‌دانیم. ب) می‌دانیم که در کجا می‌توانیم به اطلاعاتی در خصوص آن موضوع دست پیدا کنیم. امروزه بیش از هر زمان دیگری، باید بر دانش دوم تسلط داشته باشیم و بتوانیم اطلاعات مورد نیاز خود را انتخاب کنیم. برای دسترسی مؤثر به اطلاعات مورد نیاز و استفاده مناسب از آنها، به مهارت‌هایی نیاز است که به کمک آن بتوان از میان انبوه اطلاعات موجود، به مفیدترین و مناسب‌ترین آن دسترسی پیدا کرد. مجموعه‌ای از این مهارت‌ها شامل شناسایی، انتخاب، سازماندهی، استفاده و ارزیابی اطلاعات به دست آمده می‌باشد. به مجموعه این مهارت‌ها سواد اطلاعاتی گفته می‌شود (عالیشان کرمی، 1386).

با گسترش جوامع اطلاعاتی مفهوم سواد از وجه سنتی خود به سواد اطلاعاتی که ملازم با سواد رایانه‌ای و بلکه بسیار فراتر از آن است گسترش یافته و به عنوان یک قابلیت پایه برای کسانی که باید در گروه‌های آموزشی این جوامع مشارکت داشته باشند، شناخته شده است (منصوریان، 1383).

انجمن کتابخانه‌های پژوهشی (ACRL) سواد اطلاعاتی را به عنوان «یک قالب فکری و عقلانی برای فهم، یافتن، ارزیابی و استفاده اطلاعات» تعریف کرده است. چنین درکی از سواد اطلاعاتی، بر اهمیت عملکرد آموزشگاهها و نیز اهمیت یادگیری همیشگی تأکید می‌کند. سواد اطلاعاتی می‌تواند به مهارتهایی که فرد آموخته یا به فرایندی آموزشی گفته شود که از طریق آن فرد یاد می‌گیرد در محیط پیچیده و در حال رشد سریع اطلاعات، چگونه از اطلاعات به طور مؤثر و کارآمد استفاده کند (NYLA, 2008).

با وجود اهمیت و نیاز به آگاهی از این مهارت، شواهد نشان داد که کارآموزان برای گذراندن برخی از دروسهای خود فاقد سواد اطلاعاتی لازم هستند (تقوی، 1377). با توجه به این مسئله، باید به آموزش کارآموزان در این زمینه پرداخت. اما وقتی از آموزش سخن به میان می‌آید، سنجش کمیت و کیفیت آموخته‌ها مطرح می‌گردد. از این رو، ضرورت بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی کارآموزان، امری بدیهی می‌نماید.

در دوره‌ای که اطلاعات گسترده با کیفیت‌های مبهم کارآموزان را به چالش می‌کشاند صرفاً دستورالعمل‌های استفاده از تکنولوژی نمی‌تواند راه حل مناسبی باشد. اگرچه کارآموز این نسل با اینترنت مانوس و آشنا هستند، اما مدارک زیادی وجود دارد دال بر اینکه آنان در تحقیقاتشان بطور مؤثر از فناوری استفاده نمی‌کنند و علیرغم داشتن ابزارهای قوی در دسترس خود، دانش اطلاعاتی کمی دارند. به عبارتی، آنان به سرعت تکنولوژی جدید را می‌پذیرند، اما فاقد مهارت‌های لازم برای تبدیل شدن به مصرف‌کنندگان اصلی و تولیدکنندگان اخلاقی اطلاعات هستند. لذا برای کارآموزان نیاز مبرم و روزافزونی به کسب مهارتهای سواد اطلاعاتی وجود دارد تا زمان نیاز به اطلاعات را تشخیص بدهند و توانایی مکان‌یابی، ارزیابی و استفاده مؤثر از اطلاعات را در بطن و زمینه تکنولوژی بدست آورند (منصوریان، 1383).

در دهمین کنفرانس ملی ACRL در دنور، مطالعاتی موردی در زمینه استفاده از استاندارد ACRL ارائه شد. از سیزده مطالعه گزارش شده، یک عنوان، پایان‌نامه‌ای بود که فقط به استاندارد دوم ACRL توجه قرار داده بود؛ و یک عنوان نیز گروه سنجش سواد اطلاعاتی ایالت واشینگتن را تشریح می‌کرد. بقیه، به برنامه‌های سواد اطلاعاتی مربوط بودند. محققان در طرح تحقیقاتی سنجش استاندارد شده‌ی مهارتهای سواد اطلاعاتی در دانشگاه ایالتی کنت، مجموعه‌ی استانداردهای سواد اطلاعاتی خود را به صورت ترکیبی از استانداردهای مشابه ACRL و انجمن کتابداران مدارس آمریکا توسعه دادند (پریخ، 1383).

در مطالعه دیگری که توسط اکائر و دیگران (2001) تحت عنوان بررسی مهارتهای سواد اطلاعاتی صورت گرفت مراحل ابتدائی توسعه‌ی یک ابزار استاندارد برای بررسی مهارتهای سواد اطلاعاتی را گزارش کردند. ابزار مورد نظر آنها در طی سه مرحله: طراحی دقیق، آزمون و بازآزمون بوده است. در ابتدا با استفاده از استانداردهای سواد اطلاعاتی ACRL و AASL مهارتهای خاصی را شناسایی کردند؛ سپس شروع به تدوین سؤالهایی نمودند. پس از پالایش سؤالها، آزمایش ابزار را با اعضای انتخاب شده از جمعیت هدف شروع کردند. مرحله‌ی بعد، آزمون بررسی گروهی کوچک، از افراد جمعیت هدف بود. در این بخش، از دانش‌آموزان خواسته شد هر بازخوردی را که مایلند فراهم آورند و به سؤالها پاسخ دهند (ISTE, 2007).

کریچفیلد (2005) در پایان نامه‌ی دکترای خویش، ابزاری جامع برای سنجش سواد اطلاعاتی، بر مبنای استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی ACRL برای آموزش عالی تدوین کرد. برای مشخص کردن روایی محتوا، نسخه‌ی اولیه‌ی ابزار توسط سه متخصص سواد اطلاعاتی ارزیابی شد. سپس این ابزار بین 78 دانشجوی جدید دانشکده‌ی وارنر جنوبی توزیع گردید. بر مبنای پاسخ‌های ارائه شده، پایایی نسخه‌ی اول این ابزار به وسیله‌ی آزمون آلفای کرونباخ محاسبه شد. پایایی ابزار در شاخص‌های مختلف استاندارد ACRL در دامنه‌ی آلفای، 89٪ و 75٪ به دست آمد. نسخه‌ی دوم ابزار، برای گروه دومی شامل 81 دانشجوی دانشکده‌ی وارنر جنوبی ارسال شد. نتیجه‌ی مطالعه نشان داد در تمام 5 استاندارد، سواد اطلاعاتی ACRL پایایی و روایی لازم را داشت (Critchfield, 2009).

در ایران، مطالعاتی که به طور مستقیم به بررسی سواد اطلاعاتی کارآموزان بر اساس استاندارد ACRL پرداخته باشد، انجام نگرفته است. آثار موجود مثل تقوی (1377)، پریخ و مقدس زاده (1378)، عالیشان کرمی و دیگران (1382)، بردستانی (1383) و پریخ (1383) تنها به بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان مقاطع مختلف تحصیلی پرداخته اند.

هرچند تحقیقات زیادی برای اندازه‌گیری دانش اطلاعاتی کارآموزان از یک کتابخانه‌ی خاص یا پایگاه اطلاعاتی و ... انجام شده است، اما به دلیل تفاوت در نظام‌های آموزشی، توانمندی کارآموزان، نظامها و منابع اطلاعاتی کشورهای مختلف، هنوز یک ابزار استاندارد برای اندازه‌گیری سواد اطلاعاتی که به آسانی قابل اجرا باشد، تهیه نشده است (عصاره، فریده، 1383).

با توجه به اینکه در داخل کشور نیز به دلیل نبود ابزار سنجش سواد اطلاعاتی کارآموزان، مشخص نیست کارآموزان و استفاده کنندگان از اطلاعات تا چه میزانی به مهارت‌های سواد اطلاعاتی نیاز دارند، کدام یک از مهارت‌ها باید به آنان آموزش داده شود و کلاس‌های آموزشی سواد اطلاعاتی چه ویژگی‌هایی باید داشته باشند (نظری، 1384).

به طور کل، در رابطه با سنجش سواد اطلاعاتی کارآموزان در خارج از کشور، پرسشنامه‌هایی موجود است که از آنها برای بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی استفاده می‌شود. اما با توجه به تفاوت نظام آموزشی، اجتماعی و فرهنگی این ابزارها نمی‌توانند برای سنجش سطح سواد اطلاعاتی کارآموزان ایرانی مورد استفاده قرار گیرند. لذا، جای خالی انجام چنین پژوهشی در ایران با توجه به نیاز جدی به بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی کارآموزان، کاملاً مشهود است. هدف این پژوهش، تلاشی برای توسعه‌ی ابزاری استاندارد و با مدیریت آسان، که بتواند برای آزمون مهارت‌های سواد اطلاعاتی استفاده شود و داده‌هایی در سطح ملی فراهم کند.

روش شناسی تحقیق

روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش از جنبه‌های مختلفی قابل بررسی است. از نظر هدف این تحقیق کاربردی است و از نظر روش گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات توصیفی - پیمایشی است. جامعه‌ی آماری این پژوهش، شامل: کلیه کارآموزان ورودی سال 92 و 91، در کلیه رشته‌های تحصیلی زیر گروه نقشه‌کشی (نقشه‌کشی درجه یک، نقشه‌کشی درجه دو، نقشه‌کشی سازه و نقشه‌کشی با اتوکد) به تعداد 417 نفر بودند، با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای و تصادفی، از میان آموزشگاه‌های آزاد سه مرکز انتخاب و از کارآموزان رشته نقشه‌کشی یادشده، 184 نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. به منظور جمع‌آوری داده‌ها در پژوهش حاضر از پرسشنامه محقق ساخته سنجش سواد اطلاعاتی بر اساس استاندارد ACRL استفاده گردید که این پرسشنامه، از دو بخش:

مجزا تشکیل شده است؛ بخش نخست شامل اطلاعات جمعیت‌شناختی است. بخش دوم، ناظر بر سنجش مهارت‌های سواد اطلاعاتی کارآموزان بر مبنای استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش است. پرسش‌ها بر مبنای گویه‌های برآیندی مندرج در ذیل هر یک از شاخص‌های عملکردی، تدوین شده است که حاوی 22 شاخص عملکردی است که این شاخص‌ها نیز به نوبه‌ی خود در ذیل 5 استاندارد (راهبردهای جستجوی اطلاعات، استفاده از منابع اینترنتی، مکان‌یابی و دستیابی به اطلاعات، ترکیب اطلاعات جدید با دانسته‌های قبلی، ارزیابی نتیجه فرآیند جستجو در رابطه با رفع نیازهای اطلاعاتی) مرتب شده‌اند. هر یک از استانداردها به سنجش یک قابلیت عام، و هر یک از شاخص‌ها به سنجش حوزه‌ی محدودتری از آن قابلیت عام می‌پردازد. البته، به دلیل هم‌پوشی بعضی از گویه‌ها و نیز کمتر شدن حجم پرسشنامه، مفاهیم برخی گویه‌های برآیندی به صورت ترکیبی در قالب یک سؤال ارائه گردیده است. برای سنجش روایی محتوایی و صوری، پرسشنامه طراحی شده در اختیار شش تن از متخصصین و مربیان کامپیوتر وابسته به فنی و حرفه‌ای شهر ایلام که دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر بودند قرار گرفت. روایی پرسشنامه از نظر این گروه از داوران، مورد تأیید قرار گرفت. به منظور بررسی پایایی ابزار تدوین شده از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضریب آلفای کرونباخ 84/84 بدست آمد. پرسشنامه طراحی شده

حاوی 47 سؤال مبتنی بر طیف پنج ارزشی لیکرت، که شیوه نمره گذاری آن از (خیلی کم=1 تا خیلی زیاد=5) بود. در این پژوهش، با استفاده از روشهای آمار توصیفی میانگین و انحراف معیار دسته بندی شدند و سپس با استفاده از روش های آمار استنباطی تحلیل واریانس و آزمون t داده های آماری مورد تحلیل قرار گرفتند.

پژوهش حاضر در جستجوی بررسی پرسشهای زیر می باشد:

- مهارتهای سواد اطلاعاتی واقعی کارآموزان رشته نقشه کشی بر اساس پرسشنامه طراحی شده (استاندارد ACRL) به چه میزان است؟

- بین مهارتهای سواد اطلاعاتی واقعی کارآموزان ورودی سال 92 و ورودی سال 91 رشته نقشه کشی بر مبنای پرسشنامه مذکور، تا چه اندازه تفاوت وجود دارد؟

یافته ها

سئوالات تحقیق در این بخش بررسی می شوند و برای بررسی سئوالات و تجزیه و تحلیل داده های به دست آمده از آزمون t و آزمون تحلیل واریانس بهره می بریم.

سؤال اول: مهارتهای سواد اطلاعاتی واقعی کارآموزان رشته نقشه کشی بر اساس پرسشنامه طراحی شده (استاندارد ACRL) به چه میزان است؟

جدول شماره 1 تفاوت نمره میانگین سواد اطلاعاتی کارآموزان سالهای 92 و 91، بر حسب حوزههای آموزشی (نقشه کشی درجه یک، نقشه کشی درجه دو، نقشه کشی سازه، و نقشه کشی با اتوکد) ارائه گردیده است.

جدول شماره 1: نتایج آزمون t سواد اطلاعاتی کارآموزان سالهای 92 و 91 بر حسب حوزههای آموزشی

منبع تغییرات	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار t	سطح معنی داری
یک	92	3.59	90	-2/491	0/015
	91	4.00			
دو	92	4.02	90	2/324	0/022
	91	3.70			
سازه	92	4.04	90	2/150	0/034
	91	3.71			
با اتوکد	92	3.78	90	-2/572	0/000
	91	4.06			

داده های جدول نشان داد که گروههای مختلف کارآموزان در حوزههای آموزشی مورد بررسی، نقشه کشی درجه یک ($p=0.015$)، نقشه کشی درجه دو ($p=0.022$)، نقشه کشی سازه ($p=0.034$) و نقشه کشی با اتوکد ($p=0.000$) در سالهای 92 و 91 از نظر سطح سواد اطلاعاتی، با هم تفاوت معناداری دارند.

جدول شماره 2، سطح معناداری پاسخگویی کارآموزان سال 92 در حوزههای آموزشی (نقشه کشی درجه یک، نقشه کشی درجه دو، نقشه کشی سازه و نقشه کشی با اتوکد) به 5 استاندارد سواد اطلاعاتی را نشان می دهد.

جدول 2. مقایسه سواد اطلاعاتی گروههای مختلف کارآموزان سال 92 در پنج استاندارد سواد اطلاعاتی

سطح معنی داری	مقدار F	میانگین مجذورات	مجموع مجذورات	منبع تغییرات	92 کارآموزان سال
0/288	1/276	0/687	2/061	استاندارد	بین گروه

		0/538	47/36	درون گروه	1
0/780	0/362	0/128	0/385	بین گروه	استاندارد
		0/354	31/15	درون گروه	2
0/360	1/084	0/521	1/563	بین گروه	استاندارد
		0/481	42/28	درون گروه	3
0/205	1/557	1/660	4/979	بین گروه	استاندارد
		1/066	93/76	درون گروه	4
0/738	0/421	0/190	0/569	بین گروه	استاندارد
		0/450	39/58	درون گروه	5

داده های جدول نشان داد که، با توجه به سطح معنی داری بین سطوح سواد اطلاعاتی پایه کارآموزان سال 92 حوزه‌های مختلف آموزشی در 5 استاندارد قابلیت سواد اطلاعاتی تفاوت معناداری وجود ندارد. جدول شماره 3، میزان تفاوت معناداری پاسخگویی کارآموزان سال 91 در حوزه‌های آموزشی (نقشه کشی درجه یک، نقشه کشی درجه دو، نقشه کشی سازه و نقشه کشی با اتوکد) به 5 استاندارد سواد اطلاعاتی را نشان می‌دهد.

جدول 3. مقایسه سواد اطلاعاتی گروههای مختلف کارآموزان سال 91 در پنج استاندارد سواد اطلاعاتی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری
استاندارد 1	1/942	0/647	1/421	0/242
	40/07	0/455		
استاندارد 2	2/542	0/847	1/317	0/274
	56/61	0/643		
استاندارد 3	2/259	0/565	2/230	0/013
	61/42	0/794		
استاندارد 4	1/817	0/909	1/879	0/023
	37/23	0/234		
استاندارد 5	2/863	0/716	0/649	0/629
	95/88	1/102		

داده های جدول نشان داد که، با توجه به سطح معنی داری به دست آمده در استانداردهای 1، 2، و 5 بین سطوح سواد اطلاعاتی پایه کارآموزان سال 91 حوزه‌های آموزشی مورد نظر در این استانداردها تفاوت معناداری وجود ندارد؛ اما سطح معنی داری در استاندارد سه (0.013) و استاندارد چهار (0.023)، تفاوت معناداری بین کارآموزان سال 91 حوزه‌های آموزشی وجود دارد. کارآموزان حوزه ی آموزشی نقشه کشی درجه یک با کارآموزان حوزه ی آموزشی نقشه کشی سازه در استاندارد 3 سواد اطلاعاتی با یکدیگر تفاوت معناداری دارند. این تفاوت در جهت برتری سواد اطلاعاتی کارآموزان حوزه آموزشی نقشه کشی سازه است. همچنین، کارآموزان حوزه ی آموزشی نقشه کشی درجه یک با کارآموزان حوزه ی آموزشی نقشه کشی سازه و نقشه کشی با اتوکد در استاندارد 4 سواد اطلاعاتی با یکدیگر تفاوت معناداری دارند. این تفاوت به ترتیب در جهت برتری سواد اطلاعاتی کارآموزان حوزه‌های آموزشی نقشه کشی با اتوکد و نقشه کشی سازه بر نقشه کشی درجه یک است.

سؤال دوم: بین مهارتهای سواد اطلاعاتی واقعی و پایه کارآموزان ورودی سال 92 و ورودی سال 91 رشته نقشه کشی بر مبنای پرسشنامه مذکور، چه تفاوتی وجود دارد؟

جدول 4. مقایسه تفاوت نمره‌های کارآموزان سالهای 92 و 91 در پنج استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی

منبع تغییرات	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار t	سطح معنی داری
استاندارد 1	92	3/795	90	-1/228	0/000
	91	3/961			
استاندارد 2	92	4/085	90	0/852	0/039
	91	3/984			
استاندارد 3	92	3/637	90	0/558	0/020
	91	3/568			
استاندارد 4	92	3/591	90	0/956	0/034
	91	3/383			
استاندارد 5	92	3/775	90	0/698	0/015
	91	3/678			

در جدول شماره 4، سطح معناداری نمره‌های کارآموزان سالهای 92 و 91 در 5 استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش ارائه شده است. با توجه به مقادیر t مشاهده شده، سطح سواد اطلاعاتی پایه کارآموزان سال 92 حوزه‌های آموزشی مورد نظر با کارآموزان سال 91 همان حوزه‌ها در 5 استاندارد با سطح اطمینان 95٪ متفاوت است. کارآموزان سال 92 به ترتیب در استانداردهای 2، 1، 5، 3 و 4 بالاترین نمره‌ها را کسب نموده‌اند. همین‌طور، کارآموزان سال 91 نیز به ترتیب در استانداردهای 2، 1، 5، 3 و 4 بالاترین نمره‌ها را کسب کرده‌اند. بنابراین، کارآموزان دو گروه در ترتیب نمره‌های سواد اطلاعاتی مربوط به استانداردهای 1، 2، 3، 4 و 5 قابلیت سواد اطلاعاتی برای آموزش، اولویت‌های مشابهی کاملاً مشابهی دارند.

نتیجه‌گیری و جمع‌بندی

یافته‌های پژوهش نشان داد که، نمره ی میانگین سواد اطلاعاتی کارآموزان سال 92 از نصف نمره کل پرسشنامه نیز کمتر است. برطبق یافته‌های فرگوسون، نیلی و سالیوان (2006)، اکثر دانشجویان درکی سطحی و کلی از مهارت‌های سواد اطلاعاتی دارند؛ ولی تعداد زیادی از آنها با مفاهیم با اهمیتی همچون فنون جستجو، تشخیص اسنادهای چاپی، چگونگی تعیین کیفیت یا سوگیری منابع و روشهای استنادی درست یا آثار دارای حق مؤلف، آشنا نبودند. هیورث (2001) نیز اعلام کرد کارآموزان مهارت‌های سواد اطلاعاتی محدودی دارند. ویکری و کوپر (2002) نیز نشان دادند کارآموزان سال اولی اغلب به توانایی خود در یافتن و به کارگیری منابع اعتماد دارند و این اعتماد در طول دوره تحصیلی افزایش می‌یابد. با وجود این اعتماد، آزمون پایان دوره تحصیلی نشان داد سطح مهارت‌های اطلاعاتی کارآموزان سال اول هنوز اندک است. تقوی (1377)، پریخ و مقدس‌زاده (1378)، علیشان کرمی و دیگران (1382)، و پریخ (1383) نیز به این نتیجه رسیدند که اکثر افراد مورد آزمون، فاقد مهارت‌های سواد اطلاعاتی لازم هستند، ولی در عین حال به این مهارت نیاز دارند.

کارآموزان سال 92 به ترتیب در استانداردهای 2، 1، 5، 3 و 4 بالاترین نمره‌ها را کسب نموده‌اند. این کارآموزان در استاندارد 2، بالاترین نمره میانگین (4.0850) را کسب کرده‌اند. این نتیجه‌گیری نیز توسط علیشان کرمی و دیگران (1382) به دست آمد که در بین عناصر مورد بررسی، فقط میانگین نمره آشنایی با اینترنت 3/14، و میزان استفاده از این عنصر از حد متوسط بیشتر بود. قاسمی (1385) نیز به نتیجه مشابه دست یافت (طباطبایی، 1381).

نمره ی میانگین سواد اطلاعاتی کارآموزان سال (91)، 3/42 به دست آمد. یافته‌های هیپوآرت (1999)، فرگوسون، نیلی و سالیوان (2006)، تقوی (1377)، پریخ و مقدس زاده (1378)، علیشان کرمی و دیگران (1382)، و پریخ (1383) با نتایج این مطالعه همسو می باشند.

کارآموزان سال 91 در استاندارد 2 با مهارت‌تر بودند. شاید این امر به دلیل ضرورت استفاده از منابع الکترونیکی و اینترنتی به منظور دستیابی به اطلاعاتی روزآمد و گسترده و در عین حال رایگان باشد؛ در حالی که دسترسی به منابع مشابه کاغذی و چاپی، احتمالاً با دشواریهایی همراه است که موجب روی آوردن کارآموزان به منابع الکترونیکی و به تبع آن، کسب تجربه در شیوه‌های کاوش و استخراج اطلاعات گردیده است.

همان‌گونه که ملاحظه شد، در استاندارد سه ($p=0.013$) و چهار ($p=0.023$) تفاوت معناداری بین کارآموزان سال 91 در حوزه‌های آموزشی وجود دارد. نتایج آزمون تعقیبی مشخص کرد سطح سواد اطلاعاتی کارآموزان حوزه‌ی آموزشی نقشه کشی درجه یک با کارآموزان حوزه‌ی آموزشی نقشه کشی سازه در استاندارد 3 سواد اطلاعاتی با یکدیگر متفاوت است. این تفاوت در جهت برتری سواد اطلاعاتی کارآموزان حوزه ی آموزشی نقشه کشی سازه است. کارآموزان حوزه‌ی نقشه کشی درجه یک با کارآموزان حوزه‌ی آموزشی نقشه کشی سازه و نقشه کشی با اتوآد در استاندارد 4 سواد اطلاعاتی با یکدیگر تفاوت معناداری دارند. این تفاوت به ترتیب در جهت برتری سواد اطلاعاتی کارآموزان حوزه‌ی نقشه کشی با اتوآد، نقشه کشی سازه بر نقشه کشی درجه یک است. چنین استنباط می‌شود که تحصیل در حوزه‌ی آموزشی نقشه کشی سازه و نقشه کشی با اتوآد، بر میزان سطح سواد اطلاعاتی پایه ی کارآموزان این حوزه‌ها در استاندارد 3 و 4 تأثیر گذار بوده است.

نتایج این پژوهش نشان می دهد که، بین سطح سواد اطلاعاتی کارآموزان سالهای 92 و 91 حوزه‌های آموزشی مورد بررسی، نقشه کشی درجه یک ($p=0.015$)، نقشه کشی درجه دو ($p=0.022$)، نقشه کشی سازه ($p=0.034$) و نقشه کشی با اتوآد ($p=0.000$) تفاوت معناداری وجود دارد. در این رابطه، چنین استنباط می شود که، با وجود اینکه در مراکز فنی و حرفه ای برای کارآموزان حوزه‌های آموزشی سال 91، دوره‌های آموزش رسمی سواد اطلاعاتی برگزار نگردیده، ولی این کارآموزان به جهت قرار گرفتن در محیط مشارکتی مراکز آموزشگاههای آزاد سازمان فنی و حرفه ای و گذراندن بخشی از واحدهای درسی، به طور غیر رسمی تا اندازه‌ای که بتوانند مشکلات اطلاعاتی خود را برطرف کنند، دارای سواد اطلاعاتی شده‌اند. از این رو آموزش غیر رسمی در آموزشگاههای آزاد، بر افزایش سطح سواد اطلاعاتی کارآموزان تأثیر داشته است. همچنین، از یافته‌های مطالعه نتیجه گیری می شود که پرسشنامه طراحی شده قدرت تفکیک بسیار بالایی دارد؛ زیرا توانسته است سطح سواد اطلاعاتی کارآموزان سالهای 92 و 91 را از یکدیگر متمایز کند.

از آنجایی که سطح سواد اطلاعاتی کارآموزان دو گروه، پایین تر از میانگین نمره ی کل پرسشنامه نیز کمتر است. بنابراین پایین بودن سطح سواد اطلاعاتی پایه ی کارآموزان حوزه های آموزشی مورد بررسی، عمدتاً ناشی از جایگاه تعریف نشده سواد اطلاعاتی در نظام آموزش فنی و حرفه ای و عدم تدریس مهارتهای سواد اطلاعاتی، به عنوان بخشی رسمی و همگانی از محتوای آموزشی است. تردیدی نیست، موفقیت در دستیابی به سواد اطلاعاتی، به برنامه‌ریزان، مربیان، مدیران و مروجانی نیاز دارد که آموزشهای علمی مطلوبی را در این زمینه دنبال کرده باشند و این امر جز با تجدید نظر بنیادی در محتوای آموزشی نظام آموزش فنی و حرفه ای، امکان پذیر نخواهد بود.

منابع

- بردستانی، م. (1383)، بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز. آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی (مجموعه مقاله ها). به کوشش رحمت اله فتاحی. مشهد: سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، ص 494-479.
- پریخ، م (1383). سنجش اثر بخشی کارگاه های آموزشی مهارتهای سواد اطلاعاتی. فصلنامه مطالعات تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد، ویژه نامه کتابداری و اطلاع رسانی، 5.
- پریخ، م؛ مقدس زاده، ح (1378). سواد اطلاعاتی، پژوهشی پیرامون چگونگی کسب سواد اطلاعاتی، مجله ی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، ص 334-317.
- تقوی، م (1377). سواد اطلاعاتی و سواد کامپیوتری: مفاهیم و تعاریف. پژوهشنامه ی اطلاع رسانی (تهران: مرکز اطلاع رسانی و خدمات علمی جهاد سازندگی)، سال اول، 12، 6. بازیابی 20 آذر، 1386، از مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی (پژوهشنامه اطلاع رسانی).
- دیانی، م (1382). گلوگاه‌های پژوهش در علوم اجتماعی. مشهد: انتشارات کتابخانه رایانه‌ای.

- طباطبایی، ف (1381). سواد اطلاعاتی، دایره المعارف کتابداری و اطلاع رسانی. ویراستار عباس حری. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ص 1084-1081.
- عالیشان کرمی، ن؛ بختیارزاده، ا (1386). بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان پزشکی شاغل به تحصیل در نیمه دوم سال تحصیلی 82-1381 در دانشکده پزشکی بندرعباس. نما (مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران)، شماره 7.
- عصاره، ف (1383). سواد اطلاعاتی یا ایجاد مهارت های لازم در دانشجویان برای دستیابی و استفاده از اطلاعات. در آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی (مجموعه مقاله ها). به کوشش رحمت اله فتاحی. مشهد: سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، ص. 221 - 215
- منصوریان، ی؛ نعیم آبادی، م (1383). نقش وب سایت کتابخانه ها در ارتقای سواد اطلاعاتی. آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی (مجموعه مقاله ها). به کوشش رحمت اله فتاحی. مشهد: سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، ص. 415 - 403
- نظری، م (1384). سواد اطلاعاتی. تهران: پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، 1384.

Century Information Literacy Standards for Digital Learners of New York". NYLA. New York Library Association (06/09/2008). Available 29 Apr. 2009.

Critchfield, R. (2009). The development of an information literacy indicator for incoming college freshman. Unpublished doctoral dissertation, University of Nova Southeastern. Retrieved September 30, 2006, from ProQuest Databases (UMI).

Ferguson, J. E., Neely, T. Y., & Sullivan, K. (2006). A baseline information literacy assessment of biology students. Reference & User Services Quarterly, 46 (2) 61-71. Retrieved September 30, 2006.

Information literacy competency standards for Higher Education". ACRL. Association of college and Research Libraries, (September, 1, 2006). Available 10 Jun. 2009.

Katz Irvin R. 2007. Testing information literacy in digital environments: ETS's iSkills assessment. Information technology and libraries, 26 (3), pp. 4- 13. Available 17 Jan. 2009.

National technology education standards". ISTE, International Society for Technology in Education, (October 2007). Available 29 Apr. 2009.